

УДК 340.13:343.1

Махова Лілія Олексіївна

*старший викладач кафедри цивільного, господарського та екологічного права; адвокат
НТУ «Дніпровська політехніка»*

Makhova Liliia

*Senior Lecturer of the Department of Civil Engineering, Economic and Environmental Law; Lawyer
NTU "Dniprovsk Polytechnic"*

ORCID: 0000-0003-1260-0014

Виприцький Андрій Олексійович

кандидат юридичних наук, доцент

Vypriysky Andriy

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor

ORCID: 0000-0002-6539-7075

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-1-10648

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ FORENSIC EXPERTISE ON INTELLECTUAL PROPERTY ISSUES IN UKRAINE

Анотація. Вступ. Експертиза інтелектуальної власності відіграє ключову роль у цивільному процесі, оскільки забезпечує юридичну обґрунтованість та детальне пояснення питань, пов'язаних із порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності. В умовах стрімкого розвитку технологій та інновацій, а також зростання кількості комерційних спорів, висновки експерта стає важливим інструментом для суддів при ухваленні рішень. Розглянемо основні аспекти ролі експертів в цивільному процесі, включаючи правові основи та регламентацію їх діяльності, процедуру залучення до розгляду справ, вимоги до висновків та методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Особлива увага приділяється аналізу нормативно-правової бази, що регулює діяльність експертів та проблемам, які виникають у практиці застосування експертних висновків. Виявлено, що не всі аспекти експертизи інтелектуальної власності достатньо регламентовані чинним законодавством, що може спричиняти правову невизначеність та труднощі у судових розглядах. У статті також наведено рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази та підвищення якості підготовки експертів, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності цивільного судочинства та забезпеченню захисту прав інтелектуальної власності.

Висновок експерта інтелектуальної власності є важливим доказовим елементом у цивільному процесі, який визначає правомірність та обґрунтованість заяв щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Процедура залучення експертів до розгляду справ включає в себе такі етапи, як визначення специфіки справи, обставин та питань, що потребують експертного аналізу. Експерти повинні бути незалежними та неупередженими, мати відповідну кваліфікацію та досвід у галузі інтелектуальної власності. Вимоги до експертних висновків передбачають обґрунтованість, детальність та зрозумілість викладення результатів дослідження, а також інформацію про методику проведення дослідження, використані джерела інформації та підстави для висновків.

Мета. Метою дослідження є аналіз ефективності існуючих етапів та стадій проведення судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності в цивільному процесі. Пропозиція використання новітніх підходів та методів пізнання даного питання. Розкриття концептуальних підходів до процедури оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: нормативно-правове забезпечення щодо регулювання діяльності судових експертів в сфері інтелектуальної власності в Україні, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у царині судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності в цивільному процесі.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики складових судового процесу та функцій експертів в судовому процесі щодо захисту прав на інтелектуальну власність); формалізації, аналізу та синтезу (для розробки стратегії більш ефективної експертної підготовки); формально-юридичний, збирання правової інформації (рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази та

підвищення якості підготовки експертів); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків), а також порівняльного правознавства (аналіз міжнародного досвіду даної тематики).

Результати. У статті досліджено проблеми регламентації експертизи інтелектуальної власності та запропоновані шляхи їх вирішення, зокрема вдосконалення нормативно-правової бази, створення єдиного реєстру експертів та підвищення їх кваліфікації. Усе це спрямоване на забезпечення більшої прозорості, ефективності та справедливості судового процесу, а також надання надійного захисту прав інтелектуальної власності.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на розробці та прийнятті додаткових правових норм для врегулювання прогалин у законодавчій сфері проведення судової експертизи інтелектуальної власності, що створена як основне джерело наявності доказів для звернення до суду загальної юрисдикції та створення методологічної бази для наукових і освітніх досліджень у сфері правового регулювання.

Ключові слова: експерт інтелектуальної власності, цивільний процес, право інтелектуальної власності, судова експертиза, нормативно-правова база, експертні висновки, оцінка об'єктів інтелектуальної власності, незалежність експертів, комерційна цінність, вирішення спорів, кваліфікація експертів, прозорість судового процесу.

Summary. Introduction. The opinion of an intellectual property expert plays a key role in the civil process, as it provides legal validity and a detailed explanation of issues related to the violation of rights to intellectual property objects. In the conditions of rapid development of technologies and innovations, as well as an increase in the number of commercial disputes, the opinion of an expert becomes an important tool for courts when making decisions. The article examines the main aspects of the expert's role in the civil process, including the legal basis and regulation of experts' activities, the procedure for their involvement in the consideration of cases, requirements for their conclusions, and methods of evaluating intellectual property objects. Special attention is paid to the analysis of the legal framework that regulates the activity of experts and the problems that arise in the practice of applying their conclusions. It was found that not all aspects of intellectual property examination are sufficiently regulated by the current legislation, which can cause legal uncertainty and difficulties in court proceedings. The article also provides recommendations on improving the legal framework and improving the quality of expert training, which, in turn, will contribute to increasing the efficiency of civil proceedings and ensuring the protection of intellectual property rights.

The opinion of an intellectual property expert is an important element in the civil process, which determines the legality and validity of statements regarding the violation of rights to intellectual property objects. The procedure for involving experts in the consideration of cases includes such stages as determining the specifics of the case, circumstances and issues that require expert analysis. The requirements for expert opinions include the reasonableness, detail and comprehensibility of the presentation of the research results, as well as information about the methodology of the research, the sources of information used and the grounds for the conclusions.

The article analyzes the main methods of evaluating intellectual property objects, such as novelty, originality, commercial value and the likelihood of infringement. The problems of the regulation of intellectual property examination are identified and the ways of their solution are proposed, in particular, the improvement of the regulatory and legal framework, the creation of a single register of experts and the improvement of their qualifications.

Purpose. The problems of the regulation of intellectual property examination are identified and the ways of their solution are proposed, in particular, the improvement of the regulatory and legal framework, the creation of a single register of experts and the improvement of their qualifications.

Materials and methods. The materials of the research are: regulatory and legal support for the regulation of the activities of forensic examinations in the field of intellectual property in Ukraine, as well as scientific works of domestic and foreign authors who conduct their scientific and practical research in the field of forensic examinations of intellectual property objects in civil proceedings.

In the process of carrying out the research, the following scientific methods were used: theoretical generalization and grouping (to characterize the components of the legal process and the functions of experts in the legal process regarding the protection of intellectual property rights); formalization, analysis and synthesis (to develop a strategy for more effective expert training); formal and legal, collection of legal information (recommendations on improving the legislative framework and improving the quality of expert training); logical generalization of results (formulation of conclusions), as well as comparative jurisprudence (analysis of international experience of this topic).

Results. The article examines the problems of regulation of intellectual property examination and proposed ways to solve them, in particular, improving the legal framework, creating a single register of experts and improving their qualifications. All this is aimed at ensuring greater transparency, efficiency and fairness of the judicial process, as well as providing reliable protection of intellectual property rights.

Discussion. In further scientific research, it is proposed to focus attention on the development and adoption of additional legal norms to address gaps in the legislative field of intellectual property forensic examination, which was created as the main source of evidence for appeals to a court of general jurisdiction and the creation of a methodological base for scientific and educational research in the field legal regulation.

Key words: intellectual property expert, civil process, intellectual property rights, forensic examination, legal framework, expert opinions, evaluation of intellectual property objects, independence of experts, commercial value, dispute resolution, qualification of experts, transparency of the judicial process.

Постановка проблеми. Цивільний процес в Україні охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із захистом прав та законних інтересів інтелектуальної власності учасників судового розгляду. Однією з ключових складових цієї системи є інститут експертизи, що включає в себе висновки фахівців з інтелектуальної власності. В умовах динамічного розвитку технологій та інновацій, а також зростання комерційних спорів, пов'язаних із правами на об'єкти інтелектуальної власності, важливість експертного висновку стає визначальною для прийняття судових рішень.

Експертиза інтелектуальної власності охоплює різноманітні аспекти — від оцінки новизни та оригінальності об'єкта до аналізу можливих порушень прав інтелектуальної власності. Важливо підкреслити, що висновок експерта не є остаточним, але він виконує функцію підтримки доказової бази у судовому розгляді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теза формування та розвитку сучасної судової експертизи в аспекті захисту інтелектуальної власності, висвітлюються багатьма українськими вченими, серед яких Куранов А.Ю., Гарсєєва М.М. [7], які одні з перших почали піднімати питання щодо проблематики застосування та об'єктивності доказової бази у спорах з захисту прав інтелектуальної власності. Група авторського колективу на чолі з Федоренко В.Л. [8] вважають, що роль судового процесу полягає в тому, що висновок експерта є одним із доказів у справі, але суд не зобов'язаний слідувати йому беззаперечно. Науковець в сфері економіки інтелектуальної власності Шевченко Л.С. [9] вважає, що новизна та унікальність є одним з ключових критеріїв оцінки об'єктів інтелектуальної власності і чим вища новизна та унікальність об'єкта, тим вища його вартість. На думку науковців Крайнева П.П., Ковальова Н.М., Мельникова М.В. [11] репутація та популярність бренду, під яким випускається продукт або послуга, можуть значно впливати на вартість об'єктів інтелектуальної власності. Сімакова-Єфремян Е.Б. [13], яка пропонує розробити та запровадити норми українського законодавства, що відповідатимуть міжнародним стандартам у сфері інтелектуальної власності, щоб забезпечити узгодженість та відповідність міжнародній практиці. Тофіло А.В., Левічева О.Д. [15] ретельно досліджують питання процедури набуття та оформлення прав інтелектуальної власності. Підпригора О.А., Підпригора О.О. [17] заклали теоретичні основи дефініцій інституту інтелектуального права. Разом з тим залишаються не вирішеними багато аспектів щодо вдосконалення законодавства в сфері інтелектуальної власності; чіткого опису організації діяльності та покращення професійних навичок експертів; пошуку інструментів ефективності захисту прав інтелектуальної власності фізичних осіб та суб'єктів господарювання.

Метою статті є дослідження етапів та стадій проведення експертизи об'єктів інтелектуальної власності в цивільному процесі з використання новітніх методів пізнання. Проведення процедури оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: нормативно-правові акти, які регулюють діяльність судових експертів в сфері інтелектуальної власності, а також наукові праці сучасних авторів, які проводили свої дослідження у цивільному процесі. В процесі проведеного дослідження були використані наступні наукові методи: формально-юридичний, збирання правової інформації, а також порівняльного правознавства.

Виклад основного матеріалу. Експертиза інтелектуальної власності в Україні регулюється комплексом нормативно-правових актів, що забезпечують правове підґрунтя для проведення експертиз, визначення прав і обов'язків експертів, а також порядок їх залучення до цивільних спорів. Основні компоненти цієї нормативно-правової бази наведено нижче.

Цивільний кодекс є базовим актом, що визначає правовий режим інтелектуальної власності. У ньому зазначаються основні поняття, що стосуються авторського права, прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки та інші об'єкти інтелектуальної власності. Кодекс також регулює правовідносини, пов'язані з охороною цих прав, і надає можливість залучати експертів для підтвердження фактів, пов'язаних із порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Стаття 2 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає правовий статус авторських прав, порядок їх охорони, а також умови, за яких може здійснюватися використання творів. Також містить положення, що стосуються правової охорони авторських прав, включаючи можливість експертних висновків у справах, що стосуються порушень цих прав [1].

Розділ I та II Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» регулює правовідносини, пов'язані з реєстрацією, використанням і захистом товарних знаків, передбачає залучення експертів для оцінки порушення прав на знаки, що є важливим у суперечках між суб'єктами господарювання [2].

Розділ III та IV Закону України «Про патенти на винаходи, корисні моделі та промислові зразки» визначає процедури отримання патентів і охорони прав патентовласників, регулює експертну діяльність, пов'язану з патентними спорами та перевірками [3].

Статті 57, 66 та 212 Цивільного процесуального кодексу містить положення, що регулюють процедуру залучення експертів у цивільному процесі. Зокрема, він визначає:

– Порядок призначення експертів: згідно з кодексом, експерт може бути призначений судом або

за клопотанням сторін. Важливо, щоб експерт мав відповідну кваліфікацію та досвід у галузі інтелектуальної власності.

- Вимоги до експертних висновків: висновки експерта повинні бути обґрунтованими, детальними і зрозумілими. Експерти зобов'язані вказати методи дослідження, джерела інформації та обґрунтування своїх висновків.
- Незалежність та неупередженість експертів: кодекс також підкреслює важливість незалежності експертів, щоб забезпечити неупереджене оцінювання справи [4].

Ґрунтована наукова позиція авторитетних науковців — фахівців у сфері проведення експертиз інтелектуальної власності Куранов А. Ю., Гарсєєва М. М., Федоренко В. Л., Шевченко Л. С., Крайнева П. П., Ковальова Н. М., Мельникова М. В., Сімакова-Єфремян Е. Б., Тофіло А. В., Лєвічева О. Д., Підопригора О. А., Підопригора О. О., вважають що крім основних законодавчих актів, існує ряд підзаконних нормативних актів, що регламентують специфіку експертної діяльності, і мова йде про такі, як:

- Постанови Кабінету Міністрів України, які регламентують порядок діяльності експертних установ та організацій, що займаються оцінкою об'єктів інтелектуальної власності;
- Накази Міністерства юстиції України, що можуть містити уточнення щодо процедури експертизи та кваліфікаційних вимог до експертів;
- Рекомендації та стандарти професійних асоціацій, які можуть слугувати додатковими орієнтирами для експертів і суддів [8].

Системна нормативно-правова база, що регулює експертизу інтелектуальної власності, створює умови для обґрунтованого та справедливого судового розгляду. Проте важливо, щоб ця база постійно вдосконалювалася, враховуючи зміни в технологічних та правових реаліях, а також підвищувалася якість підготовки експертів для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності.

Залучення експертів у цивільному процесі України є важливим етапом, що має на меті забезпечити якісну та об'єктивну оцінку питань, що виникають у справах, пов'язаних із інтелектуальною власністю. Процедура залучення експертів визначається на підставі норм Цивільного процесуального кодексу та інших нормативних актів [5].

Залучення експерта може відбуватися на різних стадіях судового розгляду. Суд ухвалює рішення про необхідність експертного дослідження в разі, якщо виникають питання, що потребують спеціальних знань, які не можуть бути оцінені безпосередньо судом.

Одна зі сторін процесу може подати клопотання про залучення експерта, обґрунтовуючи необхідність експертної оцінки. Суд може задовольнити таке клопотання, якщо визнає його обґрунтованим.

Експерт повинен мати відповідну освіту, кваліфікацію та досвід у галузі інтелектуальної власності.

В Україні існують спеціалізовані установи та організації, що займаються експертизою інтелектуальної власності.

Важливим є забезпечення прозорості вибору експерта. Сторони можуть пропонувати кандидатури експертів, але остаточне рішення ухвалює суд.

Щодо етапів проведення самої експертизи, то виділяють:

1. Підготовчий етап: експерт отримує матеріали справи, формує план дослідження, визначає необхідні методи та джерела інформації.

2. Основний етап: здійснюється безпосереднє дослідження об'єкта, що включає аналіз документів, матеріалів, патентів тощо.

3. Завершальний етап: експерт готує висновок, який повинен бути зрозумілим, детальним та обґрунтованим. Висновок повинен містити методи дослідження, аргументи, що підтверджують або спростовують певні факти, та рекомендації [6].

Вимоги до експертних висновків та зміст висновку:

- Обґрунтованість: висновок повинен базуватися на чітких аргументах і достовірних даних.
- Деталізація: у висновку мають бути викладені всі методи дослідження, джерела інформації та проміжні результати.
- Чіткість: формулювання мають бути зрозумілими для суду та сторін, не допускаючи неоднозначних трактувань.
- Незалежність: експерт повинен дотримуватися принципу незалежності, уникаючи будь-якого тиску з боку сторін процесу.

Авторський колектив за керівництвом В. Л. Федоренко вважають що роль судового процесу полягає в тому, що висновок експерта є одним із доказів у справі, але суд не зобов'язаний слідувати йому беззаперечно. Суд може оцінювати висновок у сукупності з іншими доказами, наявними в справі [8].

Критеріями оцінки виступають:

- Достовірність: суд оцінює, наскільки висновок експерта обґрунтований і відповідає дійсності.
- Відповідність закону: висновок має відповідати законодавству та методичним правилам, встановленим для проведення експертиз.
- Об'єктивність: важливо, щоб висновок експерта не був упередженим і ґрунтувався лише на фактичних даних.

Порядок залучення експертів та вимоги до їх висновків є важливою складовою забезпечення справедливого судового розгляду. Забезпечення незалежності, об'єктивності та високого професіоналізму експертів сприяє формуванню об'єктивної доказової бази та ухваленню справедливих рішень у справах, пов'язаних із інтелектуальною власністю.

Як зазначив В. Л. Федоренко оцінка об'єктів інтелектуальної власності (далі — ОІВ) є складною і відповідальною процедурою, яка потребує застосування спеціальних знань і методик. Основною метою оцінки є визначення вартості ОІВ, що може

бути використано в різних правових і комерційних контекстах, включаючи цивільні спори, ліцензування, продаж, залучення інвестицій тощо.

Розглянемо основні методи оцінки ОІВ, які використовуються в Україні та на міжнародному рівні [8].

Метод вартості: цей метод базується на визначенні витрат, понесених на створення, розвиток та захист ОІВ. Він включає прямі витрати (наприклад, витрати на розробку, патентування) та непрямі витрати (наприклад, адміністративні витрати). Метод вартості часто використовується для оцінки ОІВ на ранніх стадіях їх життєвого циклу.

Метод доходів: метод ґрунтується на прогнозуванні майбутніх доходів, які можуть бути отримані від використання ОІВ. Доходи дисконтуються до поточної вартості з урахуванням ризиків та часових факторів. Метод доходів є ефективним для оцінки комерційно успішних ОІВ, які вже приносять або можуть приносити прибуток.

Метод ринкових аналогів: метод полягає у порівнянні ОІВ з аналогічними об'єктами, які вже були продані або ліцензовані на ринку. Ринкові дані використовуються для визначення ринкової вартості ОІВ. Метод ринкових аналогів є ефективним у випадках, коли існує достатньо інформації про угоди з аналогічними ОІВ.

Науковець в сфері економіки інтелектуальної власності Л. С. Шевченко вважає що новизна та унікальність є один з ключових критеріїв оцінки ОІВ. Чим вища новизна та унікальність об'єкта, тим вища його вартість. Це особливо важливо для патентів та авторських прав [9].

Авторський колектив за керівництвом В.Л. Федоренко пропонують стадії життєвого циклу: вартість ОІВ може змінюватися залежно від стадії його життєвого циклу — від ідеї та розробки до комерційного використання та занепаду [8].

Ринковий потенціал: важливим є аналіз ринкового потенціалу ОІВ, включаючи оцінку попиту, конкуренції та можливих доходів від використання об'єкта.

Правовий захист: ОІВ, які мають надійний правовий захист (патенти, торгові марки тощо), зазвичай оцінюються вище, оскільки вони забезпечують власникам ексклюзивні права на використання об'єкта.

Репутація та бренд: На думку науковців П. П. Крайнев, Н. М. Ковальова, М. В. Мельников репутація та відомість бренду, під яким випускається продукт або послуга, можуть значно впливати на вартість ОІВ. Відомі бренди часто мають значну комерційну цінність [11].

Хоча нормативно-правова база експертизи інтелектуальної власності в Україні досить розвинута, на практиці виникає ряд проблем, що потребують вирішення для підвищення ефективності судової експертизи та забезпечення справедливого розгляду справ.

Кваліфікація експертів: однією з основних проблем є недостатній рівень підготовки та кваліфікації деяких експертів. Важливо забезпечити постійне підвищення кваліфікації експертів, що може включати участь у спеціалізованих тренінгах, курсах та конференціях [12].

Незалежність експертів: незважаючи на нормативні вимоги, на практиці можуть виникати ситуації, коли експерти піддаються тиску з боку сторін процесу або інших зацікавлених осіб. Необхідно посилити заходи з забезпечення незалежності експертів.

Стандартизація методик оцінки: відсутність єдиних стандартів та методик оцінки ОІВ може призводити до різних результатів оцінки одних і тих самих об'єктів [12]. Важливо розробити та впровадити стандартизовані методики оцінки, що ґрунтуються на кращих міжнародних практиках.

На сьогоднішній день існують проблеми, пов'язані з недостатньою регламентацією питань експертизи інтелектуальної власності. Недостатня кількість кваліфікованих експертів, а також неоднозначність деяких норм законодавства можуть спричинити труднощі у судових розглядах. Важливо вести роботу над вдосконаленням законодавства, створенням єдиного реєстру експертів, що дозволить забезпечити більшу прозорість і контроль у цій сфері.

Для підвищення ефективності цивільного судочинства та забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності в Україні важливо вдосконалити законодавчу базу та підвищити якість підготовки експертів. Ось кілька рекомендацій у цих напрямках:

1. Уніфікація норм: розробити та впровадити єдині стандарти для проведення експертиз в різних сферах інтелектуальної власності. Це допоможе усунути неоднозначність у трактуванні норм і забезпечити однозначні критерії для оцінки експертних висновків [10].

2. Прозорість процесу призначення експертів: Авторський колектив під керівництвом П. П. Крайнева пропонують встановити чіткі правила та процедури для відбору експертів, включаючи публічний реєстр експертів із зазначенням їхньої кваліфікації та досвіду. Це підвищить довіру до експертів і зменшить ймовірність впливу сторонніх осіб на їхню діяльність [11, с. 72].

3. Регулювання вимог до експертів: визначити чіткі кваліфікаційні вимоги для експертів у сфері інтелектуальної власності, включаючи необхідну освіту, досвід роботи та додаткову сертифікацію.

4. Розробка законодавства про незалежність експертів: встановити правові механізми, які забезпечать незалежність експертів, захистять їх від зовнішнього впливу та відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків.

5. Адаптація законодавства до міжнародних стандартів: Доречна думка Е. Б. Сімакова-Єфремян, яка пропонує запровадити норми українського законодавства, що відповідають міжнародним стандартам у сфері

інтелектуальної власності, щоб забезпечити узгодженість та відповідність міжнародній практиці [13].

6. Навчальні програми: розробити та впровадити спеціалізовані навчальні програми для підготовки експертів у сфері інтелектуальної власності, які охоплюватимуть як теоретичні, так і практичні аспекти роботи експертів.

7. Сертифікація експертів: впровадити систему сертифікації для експертів, що підтверджує їхню кваліфікацію та компетентність [14]. Це може включати як теоретичні, так і практичні іспити.

8. Підвищення кваліфікації: організувати регулярні курси підвищення кваліфікації для діючих експертів, що дозволить їм бути в курсі останніх змін у законодавстві, технологіях та практиках у сфері інтелектуальної власності.

9. Практика в установах: налагодити співпрацю між навчальними закладами та судовими органами, що дозволить студентам отримувати практичний досвід у проведенні експертиз [16].

10. Обмін досвідом: заохочувати обмін досвідом між експертами та фахівцями в інших юрисдикціях, зокрема через участь у міжнародних конференціях, семінарах та тренінгах.

Доцільно звернути увагу на думку Л. С. Шевченко, який пропонує удосконалити законодавчу базу та підвищувати якість підготовки експертів у сфері інтелектуальної власності, що є ключовими факторами для забезпечення ефективності цивільного судочинства [8, с. 47]. Реалізація наведених рекомендацій сприятиме покращенню правозастосування, підвищенню довіри до судової системи та забезпеченню належного захисту прав інтелектуальної власності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, судова експертиза інтелектуальної власності в Україні є важливим інструментом для вирішення спорів та захисту прав власників об'єктів інтелектуальної власності. Незважаючи на існуючі проблеми, вдосконалення експертної діяльності, підвищення кваліфікації експертів та забезпечення їх незалежності сприятимуть формуванню справедливої судової практики та захисту прав інтелектуальної власності. Використання сучасних методик оцінки та впровадження кращих міжнародних практик є необхідними кроками для підвищення ефективності судової експертизи в цій галузі.

Для підвищення ефективності цивільного судочинства та забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності в Україні важливо вдосконалити законодавчу базу та підвищити якість підготовки експертів.

Крім цього, потребують уточнення та деталізації окремі законодавчі норми (зокрема, щодо встановлення правових механізмів, які забезпечать незалежність експертів, захистять їх від зовнішнього впливу та відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків) для підвищення ефективності проведення судової експертизи в сфері інтелектуальної власності.

Подальше детальне дослідження питання судової експертизи у сфері інтелектуальної власності надасть можливість формулювання пропозицій щодо систематизації законодавства, а також внесення змін, направлених на усунення правових колізій, скасування застарілих та прийняття нових норм, які відповідатимуть потребам сьогодення.

Література

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. *ВВПУ*. 2023. № 57. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 25.12.2024).
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України 15 грудня 1993 року № 3689-XII. *ВВПУ*. 1994. № 7. Ст. 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 25.12.2024).
3. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України 15 грудня 1993 року № 3688-XII. *ВВПУ*. 1994. № 7. Ст. 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 22.12.2024).
4. Цивільний кодекс України. 16 січня 2003 року № 435-IV (зі змінами та доповнення). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 29.12.2024).
5. Ковтун О.І. Цивільний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар. К. : Юрінком Інтер, 2019. С. 960.
6. Шпак М. М., Онуфрієнко О. М., Гуркіна М. Г. Система розуміння права : навч. посіб. К. : Ніка-центр, 2017. С. 185.
7. Куранов А. Ю., Гарсєєва М. М. Основи інтелектуального права : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2016. С. 328.
8. Судова експертиза об'єктів права інтелектуальної власності в Україні : навч.-метод. вид. ; В.Л. Федоренко (кер.), Л.Т. Тимошик, Н.В. Кисіль, Н.М. Ковальова, О.В. Голікова, Т.М. Чабанець та ін.; за ред. В.Л. Федоренка. Київ : Ліра-К, 2019. С. 88.
9. Економіка інтелектуальної власності : навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А.; за ред. Л. С. Шевченко. Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2014. С. 119.
10. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (зі змінами 05.08.2021 № 2770/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 22.12.2024).

11. Крайнев П. П., Ковальова Н. М., Мельников М. В. Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності / За ред. П. П. Крайнева. Вінниця : ПП «Поліграфічний центр «Фенікс», ДІВП ВАТ «Інфракон» – «Інфракон-І», 2018. С. 376.
12. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5, редакція від 02.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 22.12.2024).
13. Сімакова-Єфремян Е. Б. Про необхідність удосконалення законодавства щодо здійснення судово-експертної діяльності в Україні. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2018. Вип. 18. С. 118–129.
14. Національний стандарт № 4. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.12.2024).
15. Тофіло А. В., Левічева О. Д. Набуття прав інтелектуальної власності : навч. посібник. К. : Держ. ін-т інтел. власн., 2018. С. 300.
16. Постанова Верховного Суду від 23.11.2020, справа № 910/1759/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149537> (дата звернення: 22.12.2024 року).
17. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 1998. С. 336.

References

1. On copyright and related rights: Law of Ukraine dated December 1, 2022 No. 2811-IX. *Bulletin of the Verkhovna Rada*, 2023, No. 57, Article 166 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> [in Ukrainian].
2. On protection of rights to signs for goods and services: Law of Ukraine of December 15, 1993 No. 3689-XII. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1994, No. 7, Article 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> [in Ukrainian].
3. On the protection of rights to industrial designs: Law of Ukraine of December 15, 1993 No. 3688-XII. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1994, No. 7, Art. 34 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> [in Ukrainian].
4. Civil Code of Ukraine. January 16, 2003 No. 435-IV (with changes and additions). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
5. Kovtun O. I. (2019). Civil Procedural Code of Ukraine: scientific and practical commentary. K.: Yurinkom Inter, 2019. 960 p. [in Ukrainian].
6. Shpak M. M., Onufrienko O. M., Gurkina M. G. (2017). The system of understanding law: education. manual. K.: Nika Center. 185 p. [in Ukrainian].
7. Kuranov A. Yu., Garseeva M. M. (2016) Fundamentals of intellectual law: teaching manual. K.: Center of educational literature. 328 p. [in Ukrainian].
8. Fedorenko V. L., Tymoshchuk L. T., Kysil N. V., Kovalyova N. M., Golikova O. V., Chabanets T. M. et al; (2019). Sudova ekspertiza ob'ektiv prava intelektualnoi vlasnosti v Ukraini [Forensic examination of objects of Intellectual property rights in Ukraine]. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
9. Shevchenko L. S. (2014). Ekonomika intelektualnoi vlasnosti [Intellectual property economics]. Kharkiv: National University "Yurydychna Akademiya Ukrainy im. Yaroslava Mudroho" [in Ukrainian].
10. Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovikh ekspertiz ta ekspertnykh doslidzhen [Instruction on the appointment and conduct of judicial examinations and expert studies]. (1998, October 8, No. 53/5, with amendments on 05.08.2021 No. 2770/5). Kyiv: approved by the Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated of 02.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98Text> (date of appeal 22.12.24). [in Ukrainian].
11. Kraynev P. P., Kovalova N. M., Melnikov M. V. (2018). *Sudovi ekspertizi u sferi intelektualnoi vlasnosti* [Judicial expertise in the field of intellectual property]. Vinnytsia: PP Poligrafichnyy Tsentr "Fenix", DİVP VAT "Infracon" [in Ukrainian].
12. Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovikh ekspertiz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodichnykh rekomendatsii z pitan pidgotovki ta pryznachennia sudovikh ekspertiz ta ekspertnykh doslidzhen [Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and Scientific and Methodological Recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert studies]. (1998, October 8, No. 53/5). Kyiv: approved by the Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.10.1998 No. 53/5, edition of 02.02.2021, access mode: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98Text> [in Ukrainian].
13. Simakova-Yefremyan, E. B. (2018). Pro neobkhdnist udoskonalennia zakonodavstva shchodo zdiisnennia sudovo-ekspertnoi diialnosti v Ukraini. Teorii ta praktika sudovoi ekspertizi i kriminalistiki [On the necessity of improving legislation regarding the conduct of forensic expert activities in Ukraine. Kyiv: Theory and practice of judicial expertise and criminalistics]. pp. 118–129 [in Ukrainian].
14. Natsionalnii standart № 4. Otsinka mainovikh prav intelektualnoi vlasnosti [National Standard No. 4. Assessment of Property Rights of Intellectual Property: approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2007, Oc-

tober 3, No.1185). Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BFText> (date of access December 29, 2024) [in Ukrainian].

15. Tofilo A. V., Levicheva O. D. (2010). *Nabuttia prav intelektualnoi vlasnosti [Intellectual property rights]*. Kyiv: State Institute of Intellectual Property [in Ukrainian].

16. Postanova Verkhovnogo Sudu [The decision of the Supreme Court] (2020, November 23 case No. 910/1759/19). *Yedinii reyestr sudovikh rishen*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

17. Pidopryhora O. A., Pidopryhora O. O. (1998). *Pravo intelektualnoi vlasnosti Ukrainy [Intellectual property law of Ukraine]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].